

Wyrok z dnia 6 września 1995 r.

II URN 25/95

W sytuacji, gdy po dniu 15 listopada 1991 r., tj, po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) wniosek o świadczenie emerytalno-rentowe na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99 ze zm.), zostanie zgłoszony przez osobę, która przed tą datą miała ustalone prawo do innego świadczenia z uwzględnieniem zasady obliczania okresów zatrudnienia wskazanej w art. 6 ust. 2 tej ustawy, zasadę tę stosuje się nadal.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Maria Mańkowska (sprawozdawca), Stefania Szymańska,

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 6 września 1995 r. sprawy z wniosku Jana P. przeciwko Centralnej Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w W. o wysokość renty inwalidzkiej, na skutek rewizji nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 25 marca 1994 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Centralna Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w W. decyzją z dnia 27 listopada 1989 r., przyznała Janowi P. kolejową rentę inwalidzką, przyjmując łącznie 20 lat 8 miesięcy i 19 dni pracy.

W okresie pracy na kolei od dnia 1 stycznia 1977 r. do 21 sierpnia 1989 r. wnioskodawca zatrudniony był na stanowisku manewrowego, którą to pracę stosownie do art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99 ze zm.) organ rentowy policzył po 14 miesięcy za każdy pełny rok, co spowodowało zwiększenie faktycznego stażu pracy o 2 lata.

W dniu 16 marca 1993 r. wnioskodawca zgłosił w kolejowym organie rentowym wniosek o zmianę pobieranej kolejowej renty inwalidzkiej na kolejową emeryturę oraz o przyznanie zwiększenia z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników w czasie pobierania renty inwalidzkiej.

W związku z tym wnioskiem, kolejowy organ rentowy wydał w

dniu 15 grudnia 1993 r. jedną decyzję, którą przyznał wnioskodawcy zwiększenie z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników, obniżył staż pracy na kolei z 16 lat 4 miesięcy i 3 dni do 14 lat 3 miesięcy i 3 dni oraz odmówił wnioskodawcy prawa do kolejowej emerytury z powodu braku 15 lat pracy na kolei wymaganych art. 11 ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych.

Od powyższej decyzji organu rentowego wnioskodawca odwołał się do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, domagając się uchylenia decyzji przeliczającej rentę inwalidzką i przyznania kolejowej emerytury. Wnioskodawca powołał się w odwołaniu, że spełnia warunek 15 lat pracy na kolei, co uznał organ rentowy przyznając mu w 1989 r. rentę inwalidzką.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy podtrzymał stanowisko zajęte w decyzji z dnia 15 grudnia 1993 r., stwierdzając równocześnie, że od wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450) zwanej dalej ustawą o rewaloryzacji, nie ma podstaw do stosowania korzystniejszego przelicznika 14 miesięcy za 1 rok pracy na kolei, wykonywanej na stanowiskach wymienionych w art. 6 ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 25 marca 1994 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy. Ze wstępnej części wyroku wynika, że Sąd odniósł się tylko do wysokości kolejowej renty inwalidzkiej, jednakże w sentencji wyroku oddalił odwołanie w całości, a więc także w odniesieniu do żądania wnioskodawcy przyznania emerytury. Uzasadnienie wyroku zostało sporządzone w trybie art. 419 § 3 k.p.c. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego, art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, dotyczący obliczania stażu pracy na kolei, pozostaje w sprzeczności z art. 7 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 ustawy o rewaloryzacji, zatem organ rentowy prawidłowo dokonał wyliczenia stażu pracy, nie stosując przelicznika 14 miesięcy za jeden rok pracy na kolei. Wnioskodawca nie przepracował na kolei 15 lat, stąd nie przysługuje mu prawo do kolejowej emerytury.

Powyższy wyrok zaskarżył Rzecznik Praw Obywatelskich w drodze rewizji nadzwyczajnej i zarzucił rażące naruszenie prawa: art. 3 § 2 w związku z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin oraz naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Rewidujący podniósł, że konieczność dalszego stosowania art. 6 ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników

kolejowych nie może budzić wątpliwości. Ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent... ma zastosowanie do ustawy kolejowej i wprowadziła do niej istotne zmiany, ale dotyczą one jedynie kwalifikacji okresów pracy, tj. podziału na składkowe i nieskładkowe, limitu okresów nieskładkowych uwzględnianych przy ustalaniu prawa do emerytur i rent (nie więcej niż 1/3 okresów składkowych), i zasad obliczania, przeliczania oraz waloryzacji emerytur i rent. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, ustawa z dnia 17 października 1991 r. w żaden sposób nie narusza zasad nabywania prawa do emerytur i rent określonych ustawą o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych, ani też nie uchyla art. 6 ust. 2 tej ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezsporne jest, że wnioskodawca od dnia 22 sierpnia 1989 r. pobierał kolejową rentę inwalidzką z zaliczeniem do stażu pracy 16 lat, 4 miesięcy i 3 dni. W okresie od dnia 1 stycznia 1977 r. do 21 sierpnia 1989 r. wnioskodawca pracował na stanowisku manewrowego, która to praca na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99 ze zm.), zwanej dalej ustawą o z.e.k., została mu wliczona do okresu zatrudnienia w wymiarze 14 miesięcy za każdy pełny rok zatrudnienia na kolei. Niespornym jest również, że wnioskodawca udowodnił 11 lat i 6 miesięcy prowadzenia gospodarstwa rolnego i płacenia składek na ubezpieczenie społeczne rolników w okresie objęcia go równocześnie ubezpieczeniem z tytułu zatrudnienia na kolei.

W takiej sytuacji faktycznej wnioskodawca złożył wniosek o zamianę świadczenia rentowego na emeryturę ze zwiększeniem o tzw. dodatek rolny.

Zarówno organ rentowy, jak i Sąd Wojewódzki odmówiły przyznania wnioskodawcy emerytury kolejowej, a ponadto uznały, że również w stosunku do wypłacanego dotąd świadczenia rentowego należy zastosować przeliczenie całego stażu pracy wnioskodawcy, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw.

Sąd Najwyższy, rozpoznając sprawę w granicach rewizji nadzwyczajnej uznał, że zaskarżony wyrok wydany został z rażącym naruszeniem prawa materialnego na skutek niezastosowania przez Sąd Wojewódzki art. 15 ust. 3 w związku z art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji, a więc innych przepisów od tych, które zostały powołane w rewizji.

Nie można bowiem podzielić poglądu, który prezentuje rewizja nadzwyczajna, że przepisy ustawy o rewaloryzacji nie dotyczą uprawnień kolejarzy, wynikającego z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. Ta korzystna dla kolejarzy zasada liczenia stażu pracy z przelicznikiem 14 miesięcy za

każdy rok pracy nie została recypowana do zasad obowiązujących od 15 listopada 1991 r., wprowadzonych przepisami ustawy o rewaloryzacji. Art. 45 ust. 1 tej ustawy stanowi, że przepisy ustaw wymienionych w art. 1, a więc także przepisy ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych, stosuje się nadal, o ile nie są sprzeczne z postanowieniami tejże ustawy. Ponieważ przepisy tej ustawy nie przewidują korzystniejszego przelicznika stażu pracy dla kolejarzy, odmiennie, jak dla górników, którym pozostawiono takie uprawnienia, wynikające z art. 6 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz. U. Nr 5, poz. 32 ze zm.) na podstawie zapisu w art. 6 ust. 5 ustawy o rewaloryzacji - Sąd Najwyższy w tym tylko podziela pogląd organu rentowego i Sądu Wojewódzkiego, że art. 6 ust. 2 ustawy o z.e.k. nie może być stosowany przy przyznawaniu świadczeń emerytalno-rentowych po dacie wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji, tj. od dnia 15 listopada 1991 r.

Ma to jednak wyłączone odniesienie do obliczania podstawy wymiaru świadczenia ubezpieczeniowego, przyznawanego pod rządami przepisów ustawy o rewaloryzacji, a nie do decyzji przeliczeniowych w stosunku do poprzednio już przyznanego świadczenia.

Zaskarżony wyrok wydany został z rażącym naruszeniem prawa, ponieważ przyznanie wnioskodawcy zwiększenia renty z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników podczas równoczesnego podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu, nie uzasadnia ponownego obliczenia renty w sposób wskazany w art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji. W myśl tego przepisu, do ustalenia wysokości emerytury lub renty stosuje się przepisy art. 10-16 ustawy o rewaloryzacji wówczas, gdy po dniu wejścia w życie ustawy, zostanie zgłoszony wniosek o doliczenie nie uwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych, z wyjątkiem wskazanym w tym przepisie.

W wyroku z dnia 23 maja 1995 r. II URN 11/95 (OSNAPIUS 1995 nr 21 poz. 267) Sąd Najwyższy wskazał, że wniosek o zwiększenie świadczenia z tytułu podwójnego opłacania składek na ubezpieczenie społeczne nie jest wnioskiem o doliczenie do dotychczas ustalonych okresów zatrudnienia dalszych okresów składkowych lub nieskładkowych. Wskazuje na to art. 15 ust. 3 a ustawy rewaloryzacyjnej w brzmieniu nadanym art. 5 pkt 1 lit. "a" ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o zmianie niektórych ustaw dotyczących zatrudnienia oraz zaopatrzenia emerytalnego (Dz. U. Nr 21, poz. 84), który stanowi, że "w razie zbiegu okresów opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników i Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników, przypadających od 1 lipca 1977 r., z innym ubezpieczeniem społecznym, świadczenie ulega zwiększeniu, o którym mowa w art. 3, za okres opłacania tych składek..." Ta konstrukcja przepisu wskazuje, że okresy opłacania składek na wymienione Fundusze, w czasie trwania innego ubezpieczenia społecznego, nie są

okresami składkowymi lub nieskładkowymi, o których mowa w art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji. Okresy te bowiem, wobec uwzględnienia ich w dotychczasowym wymiarze świadczenia, właśnie z tytułu tego "innego ubezpieczenia społecznego" nie podlegają doliczeniu do już ustalonych okresów składkowych i nieskładkowych, lecz stanowią podstawę do uzyskania zwiększenia świadczenia w sposób określony w przytoczonym art. 15 ust. 3 tejże ustawy.

Sąd Najwyższy w składzie obecnym podziela powyższy pogląd, którego dalszą konsekwencją jest, że prawo do zwiększenia świadczenia na podstawie art. 15 ust. 3 ustawy o rewaloryzacji wyklucza stosowanie zasad wskazanych w art. 33 ust. 2 tej ustawy poprzez ponowne ustalenie stażu pracy.

Wprawdzie słuszne jest stanowisko Sądu Wojewódzkiego, że wobec zgłoszenia wniosku o przyznanie kolejowej emerytury w dniu 16 marca 1993 r., zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji, to jednak - zdaniem Sądu Najwyższego - brak jest podstaw prawnych do ponownego ustalania tych okresów zatrudnienia, równorzędnych i zaliczalnych, które były w myśl art. 28 ust. 2 tej ustawy już uwzględnione przez organ rentowy prawomocną decyzją o rewaloryzacji kolejowej renty inwalidzkiej. Jak wynika z akt rentowych, prawomocną decyzją z dnia 27 listopada 1989 r. organ rentowy ustalił wnioskodawcy okres zatrudnienia wynoszący 20 lat 8 miesięcy i 19 dni, w tym 16 lat 4 miesiące i 3 dni pracy na kolei i ten sam staż pracy przyjęto w kolejnych decyzjach. Również w decyzji rewaloryzacyjnej z dnia 20 grudnia 1991 r. wydanej na podstawie art. 28 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji okres ten przyjęto jako okres składkowy. To ustalenie organu należy do sfery praw słusznie nabytych przez wnioskodawcę, podlegających szczególnej ochronie.

Zagadnienie ochrony praw słusznie nabytych było wielokrotnie podnoszone zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Konstytucyjnego (m.in. wyroki z dnia 7 maja 1991 r. I PRN 19/91, I PRN 34/91, z dnia 6 stycznia 1994 r. II URN 57/93 - OSNCP 1994 z. 10 poz. 194, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 1986 - U/86 OTK 1986 poz. 1, z dnia 2 marca 1993 r. K-9/92 OTK 1993 cz. I poz. 6). Ustalenie okresów zatrudnienia wnioskodawcy mogłoby być skutecznie wzruszone jedynie w trybie art. 80 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w związku z art. 39 ustawy o z.e.k., tj. jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Drugą możliwość ponownego ustalania okresów składkowych i nieskładkowych przewidywał art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji a także ust. 3 tego przepisu, który odnosił się jednak wyłącznie do osób pobierających świadczenia na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym górników. Jest

bezsporne, że w niniejszej sprawie nie zaszły okoliczności wskazane w powołanym art. 80 ustawy o z.e.p.. Jak to wyżej wskazano, zgłoszenie przez wnioskodawcę wniosku o zwiększenie pobieranej kolejowej renty inwalidzkiej z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników nie jest równoznaczne z wnioskiem o doliczenie nie uwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych, uzasadniającym na podstawie art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji ponowne ustalenie wszystkich okresów składkowych i nieskładkowych, mających wpływ na wysokość świadczeń, na zasadach wskazanych w art. 10 tejże ustawy. Również wniosek o przyznanie emerytury kolejowej w miejsce wypłacanej dotychczas kolejowej renty inwalidzkiej, nie jest wnioskiem o jakim stanowi art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji, bowiem wnioskodawca nie wnosił o doliczenie, innych okresów składkowych lub nieskładkowych dotychczas nie uwzględnionych w wymiarze jego renty.

Podobne zagadnienie wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 marca 1994 r., II UR 4/94 (OSNCP 1994 z. 11 poz. 225). Wprawdzie orzeczenie to dotyczyło zasad obliczania renty rodzinnej po emerycie, którego emerytura została rewaloryzowana z zastosowaniem art. 28 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji, jednakże wskazane w uzasadnieniu zasady stosowania omawianego art. 33 ust. 2 tejże ustawy mają w pełni zastosowanie również w razie zgłoszenia wniosku o zamianę pobieranej renty inwalidzkiej na emeryturę, tak jak w niniejszej sprawie.

Zgodnie z art. 420 § 2 w związku z art. 423 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany jedynie wnioskami rewizji nadzwyczajnej a nie wskazanymi w niej podstawami. Orzekając w niniejszej sprawie Sąd Najwyższy nie podziela poglądu Rzecznika Praw Obywatelskich, że zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem art. 6 ust. 2 ustawy o z.e.k. i uznał, że wyrok ten narusza w sposób rażący art. 28 ust. 2 i art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji, wobec czego rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona. Ponieważ, wbrew wskazanym podstawom rewizyjnym oraz treści uzasadnienia rewizji nadzwyczajnej wnioskiem rewizyjnym o uchylenie zaskarżonego wyroku objęto cały wyrok, a więc również tę część wyroku, w której rażąco naruszony został art. 15 ust. 3 ustawy o rewaloryzacji, Sąd Najwyższy uwzględnił wniosek rewizji nadzwyczajnej w pełnym zakresie.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do merytorycznego rozstrzygnięcia. Z akt rentowych wynika bowiem, że w prawomocnych decyzjach dotyczących kolejowej renty inwalidzkiej wnioskodawcy, ustalono mu jedynie 20 lat 8 miesięcy i 19 dni łącznego zatrudnienia, natomiast nie wydano żadnej decyzji w związku z wnioskiem z dnia 18 października 1990 r. o doliczenie okresu pracy w gospodarstwie rolnym. W odpowiedzi na ten wniosek organ rentowy decyzją z dnia 22 maja 1990 r. uwzględnił okres prowadzenia gospodarstwa rolnego od 1

lipca 1977 r. do 31 grudnia 1988 r. przyznając dodatek "rolny" i informując, że pozostały okres pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 lat życia, nie został zaliczony "ponieważ zatrudnienie to ma wpływ na prawo do emerytury a nie na wzrost renty inwalidzkiej".

Sąd Najwyższy zauważa, że błędny jest pogląd Sądu Wojewódzkiego wyrażony w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że zgodnie z art. 11 ustawy o z.e.k. emerytura przysługuje mężczyźnie, który ukończył 60 lat życia i ma co najmniej 20-letni staż pracy, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei. Art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy o z.e.k. nie został zmieniony i jednym z warunków koniecznych do uzyskania prawa do kolejowej emerytury jest dla mężczyzn, wykazanie 25 a nie 20 lat okresów zatrudnienia łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia, (po dniu 15 listopada 1991 r. - okresów składkowych i nieskładkowych w rozmiarze wskazanym w art. 6 ust. 1 ustawy o rewaloryzacji).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd orzekający, uwzględniając stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone powyżej, dokona ustalenia wszystkich okresów składkowych wnioskodawcy zgodnie z art. 2, 4 i 5 ustawy o rewaloryzacji i dopiero wówczas orzeknie o jego uprawnieniach do emerytury kolejowej a także o uprawnieniach do zwiększenia kolejowej emerytury bądź renty inwalidzkiej.

Z tych wszystkich względów zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu na podstawie art. 422 § 2 k.p.c. Uwzględnieniu rewizji nie stoi na przeszkodzie przekroczenie terminu do jej wniesienia z art. 421 § 2 k.p.c. bowiem został również naruszony interes Rzeczypospolitej Polskiej przez pozbawienie wnioskodawcy właściwej ochrony jego prawa do ustawowych świadczeń ubezpieczeniowych. Zaskarżony wyrok podważa zasadę zaufania do wymiaru sprawiedliwości, jest także sprzeczny z zasadą ochrony praw słusznie nabytych.

=====